

בין צעירים לזקנים

אחד מיסודות המתח החברתיים הוא המתח הבין גילי. צעירים ומבוגרים, בוגרים וזקנים. מתח זה מטושטש לעיתים ע"י לבושים אחרים כמו יחס בין הורים לילדים או בין מורה לתלמידים הבוס הגדול לעובדים. אך מתחת לפני השטח יש מתח שמצוי בכותרת. ננסה לבחון אותו להכיר את מרכיביו ואולי גם דרכים להתמודד איתו.

מסכת קידושין דף כט עמ' ב

ת"ר: הוא ללמוד ובנו ללמוד - הוא קודם לבנו; ר' יהודה אומר: אם בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו - בנו קודמו.

מה הסברא של התנא הראשון ["הוא קודם"]. מהי סברתו של רבי יהודה? מה העדיפות המדוייקת של הבן על אביו?

האם מקור זה טומן בחובו מתח על רקע גילאי?

מה שמובלע במקור זה מפורש במקור הבא. הרקע לספור הבא הוא מותם של נדב ואביהוא בני אהרן כפי שמתואר בספר ויקרא פרק י'. אירוע זה של מות בני אהרן ביום חנוכת המשכן הוא מן הטרואמטיים יותר בתורה.

סנהדרין נב ב

וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך

ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן

וכל ישראל אחריהן.

אמר לו נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור?

אמר להן הקדוש ברוך הוא: הנראה מי קובר את מי.

אמר רב פפא: היינו דאמרי אינשי נפישי גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני [= מדובים גמלים זקנים הטעונים עורות של גמלים צעירים].

על מה מבוססת לפי דעתכם יומרתם וציפייתם של נדב ואביהוא? לטובת מי אתם? מה לפי דעתכם עמדת המקור הנ"ל? חישבו עוד פעם וראו את המקור הבא.

רבי יוסף חיים - בן יהודע

בית ישראל הם שייכים לנדב ואביהוא יותר, ולכך צריך לבכות עליהם, ולזה... עשה הקדמה תחלה להודיע מקום משה רבנו ע"ה ואהרן הכהן ע"ה, ואח"כ מקום נדב ואביהו, ואמר וכל ישראל אחריהם הם הבחינה... דשייכי לנדב ואביהוא, ומחמת כן אמר נדב לאביהוא מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור, רצה לומר הדור של בית ישראל אלו זהם שייכים לנו יותר:

מה טענתו? איך הוא קורא את המקור דלעיל? ממה הוא מדייק? מה טיב הטענה שלו ביחס לסוגיה המרכזית בה אנו עוסקים היום? איך נפרש את עמדת הקב"ה במקור הנ"ל? האם יש לו יחס מעדיף כלפי זקנים?

מה שמופיע במקור הקודם כדרשנות מופיע במקור הבא באופן גלוי. שימו לב לחרפות הדברים.

מגילה דף כח א

שאל רבי את רבי יהושע בן קרח: במה הארכת ימים?

דרומא - בית מדרש לסטודנטים

bgu.ac.il/daroma | daroma@bgu.ac.il | 08-6461142

הקתורה לערכי היהדות על שם בלשנר

רבי יהושע בן קרח תנא בדור הרביעי יש המזהים אותו עם רבי יהושע בנו של רבי עקיבא, שהיה קירח בין השיטה האנטי רומית מבית מדרשו של רבי עקיבא לבין בית רבי שדגל בשיתוף פעולה קיים מתח. יתכן שהוא זה שבא לידי ביטוי בסוגיה זו.

אמר לו: קצת בחיי?!
 אמר לו: רבי, תורה היא וללמוד אני צריך!
 אמר לו: מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע...
 בשעת פטירתו אמר לו: רבי ברכני! אמר לו: יהי רצון שתגיע לחצי ימי!
 ולכולהו לא?
 אמר לו: הבאים אחרך בהמה ירעו?! [= רש"י - אין טוב לך לחיות ימים רבים כמוני, שאם כן לא יטלו בניך בגדולתך, ואתה נשיא, והם כל ימיהם יהיו הדיוטות]:

אם כן מה התלונה על נדב ואביהוא? מה לפי דעתכם 'השילוב הראוי'. קחו דוגמא שלילית:
שו"ת מבי"ט חלק ב לח

שאלה: ראובן היה לו בן ושמו שמעון והיה סכל והיה מבזה את אביו ראובן ומחרפו בכל יום בפני האנשים כדי שיתן לו מעות להוצאות בלתי הכרחיות ואביו ראובן היה נותן לו והוא לא היה מפוייס בכל מה שהיה נותן לו והיה חוזר אליו בכל יום לטרוף ממנו ולקחת ממנו בעל כרחו והיה מגזם עליו שילשין עליו לאומות על דברים שיהיה לו הפסד רב והיה אומ' לו ג"כ שימיר דתו לעשות לאביו רעה ולהעליל עליו כמה מיני עלילות עד שהיה מכה את אביו וממרט זקנו בלי בוש' וכלימ' בפני כמה אנשים והאנשים החשובים הנמצאים שם שהיו בושים ממה שהיה עושה לאביו יעצו את אביו...

מה אתם הייתם יועצים את אביו? האם אתם מכירים סיטואציות כאלו? מה יכולה להיות הדרך שהורים ימנעו מן הלחץ הבלתי סביר הזה? ראו את ההצעה של הסוגיה התלמודית הבאה.

מסכת כתובות מט-נ

אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש: באושא התקינו, הכותב כל נכסיו לבניו - הוא ואשתו נזונים מהם... רבי חנינא ור' יונתן הוו קיימי [=עמדו ודברו], אתא ההוא גברא גחין ונשקיה לר' יונתן אכרעיה [=בא אדם ונישק את ר' יונתן על רגליו], אמר ליה ר' חנינא: מאי האי? א"ל: כותב נכסיו לבניו הוא, ועשיתינהו לזניה [=וכפיתי אותו לזונן].

מה יכולה להיות הסיבה שהורים יסכימו לכתוב כל נכסיהם לבניהם? האם הגיוני שבנסיבות אלו הבנים יתעלמו מחובתם כלפי הוריהם? האם ראוי למערכת המשפט - לחברה להתערב בנסיבות אלו? מהי הדרך הנכונה להתערב? מה הצידוק להתערבות [הכל נעשה כאן בהסכמה?]

איך נחלצים מן התסבוכת והמאבק הזה? עיצות?....

שימו לב למידע ממחקר חדש מבוסס על כתבה מן **המוסף דיוקן, מקור ראשון 1/2/13**

- לא תמצאו בקרב בעלי החיים סבא וסבתא כממלאי תפקיד קריטי בטיפול בצאצאים - לא בקרב היונקים העיליים ואפילו לא בין אלו שהם הקרובים ביותר לבני אדם - מושג הסבות (Grandparenthood) אם אפשר לכנות זאת כך הוא אולי מסודות ההצלחה והשגשוג של המין האנושי.
- הסבים והסבתות היו הכוח המניע והדוחף להופעת סוגי כלים מתוחכמים, צורות ביטוי אמנותיות.
- יתכן מאוד שהמבוגרים תרמו מניסיונם ומחוכמתם לגילוי האש ושימוש בה לבישול מה ששיפר את הבריאות השרידות ותוחלת החיים של הילדים והצעירים.

האם הניסיון מן הסביבה הקרובה יכול הפיק דוגמאות נוספות? אם כך שמא יש ללכת לכיוון קוהרנטי והרמוני יותר? שימו לפילוסופיה מרקיעת השחקים של הרב קוק:

קובץ א תרסה

כל מחשבה שהיא מפקרת את תיקון העולם וסדרי המדינות ופורחת באויר רוחני לבדה...הרי היא מיסודת בשקר שאין לו רגלים. וכל מחשבה שדבר אין לה עם הרוממות הנצחיות, ומתעסקת רק עם סדרי החיים החומריים ותיקוניהם, אפילו אם יהיו בה תוכנים מוסריים וארחות צדק ומישרים, סופה להתעכר, מפני קטנותה... ביחוד תוכר חולשה של מחשבה קיבוצית כזאת, במה שתשים את מרכזה רק בצעירים, שהחיים החומריים משחקים לפנייהם בכל מהתלותיהם ושגיוניהם, וזקנים לא יוכלו לקחת בה חלק אמיץ, כי אם ברצון עשוי ובלב מיואש. וכך היא המידה היונית, להביט על הזקנים במבט בוז, כדברי אריסטו, בריטוריקה. ומה לקויה היא מחשבה ציבורית, שאינה יכולה להתפשט יפה על כל חלקיה, ונאמר, כי מלך ד' בהר ציון ובירושלם, ונגד זקניו כבוד.

אם כן העולם שייך לצעירים? איך ניתן לאור דברים אלו של הרב קוק לפענח את הכרעתו של ר' יהודה מן המקור הראשון אותו למדנו?
הערה פרשנית מופלאה הנוגעת לפרשיית נדב ואביהוא וטומנת בחובה מטענים מדרשיים וקבליים חושפת את האופציה של התיקון – לפניכם:

הרב קוק קובץ ו

רסה. כשהולכים אחרי ההרגשה העליונה של הופעת רוח הקודש, ושל כל חכמה והופעה שבעולם, בלא התקשרות אל התורה ומעשיה בפרטיות, ובמדידת המדות הטובות המשוערות על פיה, הרי זה חטא נדב ואביהו, הפרדת יסוד אבא מאימא עלאה. חושבים המתנהגים ככה שמתקרבים אל הקודש, מיחדים הם ממרחקים, מקריבים אפילו אש זרה, ובאים אל הקודש שתויי יין, בלא אימתא דשמיא הנובעת ממקור עליון, דבאה על ידי כיסוי הראש, אלא פרועי ראש, ומתיחדים כל אחד בהשגתו המיוחדת, בלא איגוד עליון של תורת משה מורשה, ולא נטלו עצה זה מזה, ומורין הלכה בפני רבם, מתוך הכרה של גדלות פנימית. ועומק גדול של קדושה זו צריכה להתבטל בפני מקור התורה. ונקדש בכבודי. והם מיודעו של מקום, אינם יכולים להתגבל בגבולים, גדולים ממש ואהרן בהתפשטותם, נדחים מן העולם, ואינם באים בבנין של משפחה, ובנים לא היו להם. וחוזרים בהולדה שניה, בפינחס זה אליהו, המלא רוח ד' וקנאת הברית. המסורת והעבודה המקודשת על פי הנבואה והתורה המנוחלת, וההתעלות העליונה המכבדת את הקדושה ומגבלת את תנאי החיים הרוחניים, ועם זה מנשאת עצמה מכל הערכים העולמיים, נמזגו בישראל, לשאת בכחה העז את משא הגלות וכל עמלו, ולחדור דרך כל עמקי תהומות אור ישועה וגאולה. זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים, הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ד' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. **רוח הנעורים הסוער, המתעורר בעז ובגבורה, עם רוח הזקנה המסודר, המלא כובד ראש וזהירות, יחד מתאגדים לאגודה, לפעול פעולתם בחיים הרוחניים והגשמיים, להחיש ישועה, ולהעשות בסיס לצמח ד', עריכת נר לבן ישי, משיח ד', רוח אפנו, אשר בוא יבואו אלינו שניהם יחד, אליהו הנביא עם משיח בן דוד.**

בהצלחה